

Kontakty z Mediami
i Informacja

Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej **KOMUNIKAT PRASOWY nr 85/22**

Luksemburg, 17 maja 2022 r.

Wyroki: w sprawie C-600/19 Ibercaja banco,
w sprawach połączonych C-693/19 SPV Project 1503, C-831/19 Banco di
Desio e della Brianza i in.,
a także w sprawach C-725/19 Impuls Leasing România i C-869/19 Unicaja
Banco

Nieuczciwe warunki w umowach konsumenckich: krajowe zasady procesowe nie mogą sprzeciwiać się prawom, które jednostki wywodzą z prawa Unii

Zasada skuteczności wymaga skutecznej kontroli potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków umownych

W wydanych dziś wyrokach Trybunał, w składzie wielkiej izby, wypowiedział się w przedmiocie szeregu pytań prejudycjalnych wniesionych przez sądy hiszpańskie, sąd włoski i sąd rumuński, dotyczących wykładni dyrektywy 93/13/EWG¹ w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich.

Trybunał został zapytany, czy krajowe zasady procesowe, takie jak powaga rzeczy osądzonej, mogą ograniczać uprawnienia sądów krajowych, w szczególności sądów egzekucyjnych, aby ocenić potencjalnie nieuczciwy charakter warunków umownych. Czy zgodne z dyrektywą 93/13 są zasady krajowego prawa procesowego uniemożliwiające dokonanie tej oceny na etapie egzekucji, w tym również przez sąd egzekucyjny, ze względu na istnienie wcześniejszych krajowych orzeczeń sądowych?

Trybunał przypomniał w tym względzie znaczenia, jakie ma zarówno w porządku prawnym Unii, jak i w krajowych porządkach prawnych **zasada powagi rzeczy osądzonej**. Dla zapewnienia stabilności prawa i stosunków prawnych, jak też prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości istotne jest bowiem, aby orzeczenia sądowe, które stały się prawomocne po wyczerpaniu przysługujących środków odwoławczych lub po upływie przewidzianych dla wniesienia tych środków terminów, były niepodważalne².

Niemniej jednak, przede wszystkim, Trybunał przypomniał, że system ochrony ustanowiony na mocy dyrektywy 93/13 opiera się na założeniu, iż konsument jest stroną słabszą niż przedsiębiorca, zarówno pod względem możliwości negocjacyjnych, jak i ze względu na stopień poinformowania³. Ze względu na tę słabszą pozycję dyrektywa 93/13 przewiduje, że nieuczciwe warunki nie są wiążące dla konsumenta. Jest to przepis bezwzględnie obowiązujący, który zmierza do zastąpienia formalnej równowagi ustanowionej przez umowę równowagą rzeczywistą⁴.

Następnie Trybunał wskazał, że sąd krajowy zobowiązany jest do zbadania z urzędu, czy dane warunki umowne wchodzące w zakres stosowania dyrektywy 93/13 mają nieuczciwy charakter⁵, i że państwa członkowskie są zobowiązane do zapewnienia stosownych i skutecznych środków mających na celu zapobieganie dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków⁶.

¹ Dyrektywa Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29).

² Wyrok z dnia 6 października 2009 r., *Asturcom Telecomunicaciones*, [C-40/08](#).

³ Wyrok z dnia 26 stycznia 2017 r., *Banco Primus*, [C-421/14](#).

⁴ Wyrok z dnia 21 grudnia 2016 r., *Gutiérrez Naranjo e.a.*, [C-154/15](#), [C-307/15](#) i [C-308/15](#) (zob. komunikat prasowy nr [144/16](#)).

⁵ Wyrok z dnia 14 marca 2013 r., *Aziz*, [C-415/11](#) (zob. komunikat prasowy nr [30/13](#)).

⁶ Wyrok z dnia 26 czerwca 2019 r., *Addiko Bank*, [C-407/18](#).

Co do zasady prawo Unii nie harmonizuje procedur stosowanych w odniesieniu do badania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunku umowy, a tym samym procedury te należą do zakresu wewnętrznego porządku prawnego państw członkowskich. Krajowe przepisy proceduralne muszą być zgodne z **zasadą skuteczności**, to znaczy spełniać wymóg skutecznej ochrony sądowej⁷. W tym względzie Trybunał orzekł, że w braku skutecznej kontroli potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków danej umowy nie można zagwarantować poszanowania praw przyznanych przez dyrektywę 93/13⁸.

Uwagi te stanowią podstawę czterech wyroków wydanych dziś przez Trybunał.

Sprawa C-869/19, Unicaja Banco

Pytanie zostało zadane w ramach sporu pomiędzy L a Banco de Caja España de Inversiones, Salamanca y Soria SAU, którego następcą prawnym jest Unicaja Banco SA, w przedmiocie nierozpatrzenia z urzędu przez sąd odwoławczy zarzutu dotyczącego naruszenia prawa Unii. Instytucja bankowa udzieliła L kredytu hipotecznego. Umowa ta przewidywała „klausulę dolnego progu”, na mocy której zmienna stopa oprocentowania nie mogła być niższa niż 3%. L wniosła powództwo przeciwko instytucji bankowej w celu uzyskania stwierdzenia nieważności owego warunku umownego i zwrotu kwot nienależnie pobranych na jego podstawie, podnosząc, że warunek ten powinien zostać uznany za nieuczciwy ze względu na brak przejrzystości. Sąd pierwszej instancji uwzględnił to powództwo, ograniczając jednak w czasie skutki restytucyjne na podstawie orzecznictwa krajowego. Sąd odwoławczy, do którego apelację wniosła instytucja bankowa, nie nakazał w niniejszym przypadku całkowitego zwrotu kwot pobranych na podstawie „klausuli dolnego progu”, ponieważ L nie wniosła apelacji od wyroku wydanego w pierwszej instancji. Zgodnie z prawem hiszpańskim, jeżeli część sentencji wyroku nie została zaskarżona przez żadną ze stron, sąd odwoławczy nie może usunąć jej skutków lub zmienić jej treści. Zasada ta wykazuje pewne podobieństwa do powagi rzeczy osądzonej. Hiszpański **sąd najwyższy** zwrócił się zatem do Trybunału z pytaniem, o zgodność prawa krajowego z prawem Unii, w szczególności jeśli chodzi o okoliczność, że sąd krajowy rozpatrujący apelację od wyroku ograniczającego w czasie zwrot kwot nienależnie zapłaconych przez konsumenta na podstawie warunku uznanego za nieuczciwy nie może rozpatrzyć z urzędu zarzutu dotyczącego naruszenia dyrektywy 93/13 i nakazać całkowitego zwrotu wspomnianych kwot.

Przypominając swoje orzecznictwo, **Trybunał potwierdził, że prawo Unii sprzeciwia się orzecznictwu krajowemu ograniczającemu w czasie skutki restytucyjne jedynie do kwot nienależnie zapłaconych na podstawie nieuczciwego warunku po ogłoszeniu de l'orzeczenia sądowego stwierdzającego ów nieuczciwy charakter**.⁹

Trybunał uznał również, że stosowanie przedmiotowych krajowych zasad postępowania sądowego może uniemożliwić lub nadmiernie utrudnić ochronę tych praw, naruszając tym samym zasadę skuteczności. W istocie **prawo Unii stoi na przeszkodzie stosowaniu krajowych zasad postępowania sądowego, zgodnie z którymi sąd krajowy rozpatrujący apelację od wyroku ograniczającego w czasie zwrot kwot nienależnie zapłaconych przez konsumenta na podstawie warunku uznanego za nieuczciwy nie może podnieść z urzędu zarzutu dotyczącego naruszenia tego przepisu i nakazać całkowitego zwrotu wspomnianych kwot**, jeżeli niezakwestionowania przez danego konsumenta tego ograniczenia w czasie nie można przypisać całkowitej bierności tego konsumenta.

Sprawa C-600/19, Ibercaja banco.

Pytanie zostało zadane w ramach sporu pomiędzy MA a Ibercaja Banco SA w przedmiocie **żądania zapłaty odsetek należnych instytucji bankowej z powodu niewykonania przez MA i PO umowy kredytu hipotecznego** zawartej między tymi stronami. Właściwy sąd zarządził egzekucję tytułu hipotecznego posiadanego przez spółkę Ibercaja Banco i zezwolił na dokonanie

⁷ Wyrok z dnia 10 juin 2021, *BNP Paribas Personal Finance*, od [C-776/19 do C-782/19](#) (zob. komunikat prasowy nr [100/21](#)).

⁸ Wyrok z dnia 4 juin 2020, *Kancelaria Medius*, [C-495/19](#).

⁹ Wyżej wymieniony wyrok *Gutiérrez Naranjo i in.*, [C-154/15](#), [C-307/15](#) i [C-308/15](#).

zajęcia wobec konsumentów. MA podniósł nieuczciwy charakter warunku umownego dotyczącego odsetek za zwłokę i klauzuli dolnego progu dopiero w toku postępowania egzekucyjnego, a ściślej rzecz ujmując, po dokonaniu sprzedaży w drodze licytacji nieruchomości obciążonej hipoteką, to znaczy wówczas, gdy skutki powagi rzeczy osądzonej i prekluzji nie pozwalały ani sądowi na zbadanie z urzędu nieuczciwego charakteru warunków umownych, ani konsumentowi na podniesienie nieuczciwego charakteru tych warunków. Umowa była przedmiotem badania z urzędu przy wszczęciu postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, niemniej jednak badanie spornych warunków nie jest ani wyraźnie wspomniane, ani uzasadnione.

Zdaniem Trybunału **prawo Unii stoi na przeszkodzie przepisom krajowym, które ze względu na skutek powagi rzeczy osądzonej i prekluzji nie pozwalają ani sądowi na zbadanie z urzędu nieuczciwego charakteru warunków umownych w ramach postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, ani konsumentowi, po upływie terminu do wniesienia powództwa przeciwegzekucyjnego, na podniesienie nieuczciwego charakteru tych warunków w tym postępowaniu lub w późniejszym postępowaniu z powództwa o ustalenie, w przypadku gdy wspomniane warunki były już przedmiotem badania z urzędu przez sąd ich potencjalnie nieuczciwego charakteru, ale orzeczenie sądowe zezwalające na egzekucję wierzytelności zabezpieczonej hipoteką nie zawiera żadnego punktu, choćby zwięzłego, świadczącego o istnieniu tego badania, ani nie wskazuje, że ocena dokonana przez sąd w wyniku tego badania nie będzie już mogła zostać podważona w przypadku niewniesienia powództwa przeciwegzekucyjnego we wspomnianym terminie.**

Niemniej jednak, **jeżeli postępowanie w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką zostało zakończone, a prawa własności w odniesieniu do tej nieruchomości zostały przeniesione na osobę trzecią, sąd nie może już przeprowadzić badania nieuczciwego charakteru warunków umownych** które to badanie prowadziłyby do stwierdzenia nieważności aktów przenoszących własność i do podważenia pewności prawa dotyczącej przeniesienia własności dokonanego już na rzecz osoby trzeciej. **Konsument powinien jednak w takiej sytuacji być w stanie powołać się w późniejszym odrębnym postępowaniu na nieuczciwy charakter warunków umowy kredytu hipotecznego, aby móc skutecznie i w pełni wykonywać swoje wynikające z tej dyrektywy uprawnienia w celu uzyskania naprawienia szkody finansowej spowodowanej stosowaniem tych warunków.**

Sprawy połączone C-693/19, SPV Project 1503, i C-831/19, Banco di Desio e della Brianza i in.

Pytania zostały zadane w ramach sporów pomiędzy, po pierwsze, SPV Project 1503 Srl i Dobank SpA jako przedstawicielem Unicredit SpA a YB oraz, po drugie, Banco di Desio e della Brianza SpA i innymi przedsiębiorstwami kredytowymi a YX i ZW, w przedmiocie **postępowań egzekucyjnych opartych na tytułach egzekucyjnych, które uzyskały powagę rzeczy osądzonej.** Włoskie sądy egzekucyjne zastanawiają się nad nieuczciwym charakterem warunków przewidujących karę umowną i odsetki za zwłokę, zawartych w umowach pożyczki, a także nad nieuczciwym charakterem pewnych warunków zawartych w umowach poręczenia. Na podstawie takich umów wierzyciele uzyskali nakazy zapłaty, które stały się prawomocne. Niemniej jednak sądy wskazują, że zgodnie z zasadami krajowego prawa procesowego, w braku sprzeciwu ze strony konsumenta powaga rzeczy osądzonej nakazu zapłaty obejmuje brak nieuczciwego charakteru warunków umowy poręczenia, nawet w braku jakiegokolwiek wyraźnego zbadania przez sąd, który wydał ten nakaz, nieuczciwego charakteru tych warunków.

Trybunał uznał, że uregulowanie krajowe **może pozbawić znaczenia spoczywający na sądzie krajowym obowiązek przeprowadzenia z urzędu badania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków umownych.** Wymóg skutecznej ochrony sądowej oznacza, że sąd prowadzący egzekucyjny może ocenić, również po raz pierwszy, potencjalnie nieuczciwy charakter warunków umowy, które stanowiły podstawę nakazu zapłaty, który został wydany przez sąd na wniosek wierzyciela i przeciwko któremu dłużnik nie wniósł sprzeciwu.

Sprawa C-725/19, Impuls Leasing România

Pytanie zostało zadane w ramach sporu pomiędzy IO a Impuls Leasing Romania IFN SA w przedmiocie powództwa przeciwegzekucyjnego przeciwko czynnościom egzekucyjnym dotyczącym umowy leasingu.

Tymczasem uregulowania rumuńskie nie pozwalają sądowi rozpatrującemu powództwo przeciwegzekucyjne dotyczące wierzytelności dokonać oceny – z urzędu lub na żądanie konsumenta – oceny nieuczciwego charakteru warunków umowy zawartej między konsumentem a przedsiębiorcą, stanowiącej tytuł egzekucyjny, z tego względu, że istnieje powództwo na podstawie prawa powszechnego, w związku z którym nieuczciwy charakter warunków takiej umowy może być skontrolowany przez sąd rozpoznający to powództwo. Prawdą jest, że sąd rozpatrujący co do istoty powództwo odrębne od powództwa dotyczącego postępowania egzekucyjnego ma możliwość zawieszenia owego postępowania. Niemniej jednak konsument domagający się zawieszenia postępowania egzekucyjnego jest zobowiązany do złożenia kaucji, która jest obliczana na podstawie wartości przedmiotu tego powództwa

Zdaniem Trybunału jest zaś prawdopodobne, że dłużnik zalegający z zapłatą nie dysponuje środkami finansowymi niezbędnymi do ustanowienia wymaganego zabezpieczenia. Ponadto owe koszty nie mogą zniechęcać konsumenta do wniesienia sprawy do sądu w celu zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków umownych, co wydaje się tym bardziej mieć miejsce, jeżeli wartość wniesionych roszczeń znacznie przekracza całkowitą wartość umowy

Trybunał orzekł więc, że prawo Unii nie zezwala na takie uregulowania krajowe.

UWAGA: Odesłanie prejudycjalne pozwala sądom państw członkowskich, w ramach rozpatrywanego przez nie sporu, zwrócić się do Trybunału z pytaniem o wykładnię prawa Unii lub o ocenę ważności aktu Unii. Trybunał nie rozpoznaje sporu krajowego. Do sądu krajowego należy rozstrzygnięcie sprawy zgodnie z orzeczeniem Trybunału. Orzeczenie to wiąże w ten sam sposób inne sądy krajowe, które spotkają się z podobnym problemem.

Dokument nieoficjalny, sporządzony na użytek mediów, który nie wiąże Trybunału Sprawiedliwości.

Pełne teksty wyroków i streszczenia ([C-600/19](#), [C-693/19](#) i [C-831/19](#), [C-725/19](#), [C-869/19](#)) są publikowane na stronie internetowej CURIA w dniu ogłoszenia.

Osoba odpowiedzialna za kontakty z mediami: Lehóczki Balázs ☎ (+352) 4303 5499